

Sygn. akt V CSK 140/06

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 20 lipca 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej
w Ś.

przeciwko Narodowemu Funduszowi Zdrowia w Warszawie o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 20 lipca 2006 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 16 listopada 2005 r.,

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 30 grudnia 2004 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił powództwo Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej przeciwko Narodowemu Funduszowi Zdrowia o zapłatę kwoty 7 344 038,32 zł tytułem poniesionych przez powoda dodatkowych kosztów wynagrodzeń pracowniczych za lata 2001-2003, spowodowanych nieprzewidzianym uchwaleniem ustawy z dnia 22 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu przeciętnych wynagrodzeń u przedsiębiorców oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 2001 r. Nr 5, poz. 45), zasądając od pozwanego na rzecz powoda kwotę 7 200 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Apelację strony powodowej od powyższego orzeczenia Sąd Apelacyjny oddalił wyrokiem z dnia 16 listopada 2005 r., nie obciążając powoda kosztami postępowania za drugą instancję.

Rozstrzygnięcie oparto na następujących ustaleniach faktycznych i ocenach prawnych:

Na przełomie 2000 i 2001 r. w całym kraju dochodziło do masowych protestów pielęgniarek na tle płacowym. W takim stanie rzeczy powód przystępował do konkursu ofert w 2001 r., w wyniku którego zawarł z poprzednikiem prawnym pozwanego NFZ, Kasą Chorych, umowę w zakresie zasad i warunków udzielania świadczeń zdrowotnych dotyczących leczenia stacjonarnego, ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych i specjalistycznych świadczeń zdrowotnych, zawierającą określony limit finansowania świadczeń oraz stawkę bazową za każdego podopiecznego.

Z mocą obowiązującą od dnia 24 stycznia 2001 r., na podstawie wspomnianej ustawy z 22 grudnia 2000 r., do ustawy z dnia 16 grudnia 1994 r. o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu przeciętnych wynagrodzeń u przedsiębiorców oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 1995 r. Nr 1, poz. 2 z późn. zm.) dodany został art. 4a, zgodnie z którym pracownikom samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej przysługuje od dnia 1 stycznia 2001 r. przyrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, nie niższy niż 203 zł miesięcznie, w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy łącznie ze skutkami wzrostu wszystkich składników wynagrodzenia.

Powód wypłacił pracownikom podwyższone wynagrodzenie tylko za jeden miesiąc, po czym wystąpił do pozwanego o renegotjację umów na finansowanie świadczeń. Renegocjacje zostały podjęte, w wyniku czego w 2001 r. doszło do podwyższenia limitu finansowania o kwotę 401 208,40 zł. Za rok 2000 powód poniósł stratę finansową w wysokości 3 043 000 zł, a za rok 2001 – 2 116 799 zł. Wartość świadczeń, do których finansowania zobowiązał się pozwany, wynosiła w latach 2000-2001 r. odpowiednio 15 870 335,00 i 15 377 830,40 zł, przy czym powód wykonał świadczenia na kwotę odpowiednio 15 290 323,24 i 14 671 142,26 zł. Od 2001 r. powód realizuje program restrukturyzacyjny.

Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego. W zakresie ich oceny prawnej zgodził się z zapatrywaniem Sądu pierwszej instancji, że żądanie powoda obejmujące lata 2002 i 2003 nie znajduje usprawiedliwienia w powołanej przez niego podstawie prawnej art. 357¹ k.c., jest bowiem bezsporne, że umowy na organizowanie i udzielanie świadczeń zdrowotnych w roku 2002 i 2003 były negocjowane i zawierane już po wejściu w życie art. 4a ustawy o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu przeciętnych wynagrodzeń. Strony obejmowały zatem swoją wiedzą skutki jego wprowadzenia.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, zmiana stanu prawnego może stanowić nadzwyczajną zmianę stosunków, jest bowiem zdarzeniem zewnętrznym, niezależnym od woli stron i wpływa w istotny sposób na ich sytuację majątkową. Sąd odwoławczy nie podzielił argumentu, że w chwili podpisywania kontraktu można było spodziewać się regulacji ustawowej, rozwiązującej żądania płacowe pielęgniarek. Bezspornym jest jednak, że strony zawarły w 2001 r. aneksy do umów, korygujące pierwotną kwotę wynagrodzenia należnego powodowi od pozwanego za wykonane świadczenia opieki zdrowotnej. Skoro zatem strony same dokonały zmiany, a powód zgodził się bez żadnych zastrzeżeń przyjąć w roku 2001 kwotę 401 208,40 zł, to brak jest, zdaniem Sądu Apelacyjnego, podstawy do ingerencji sądu w istniejący stosunek kontraktowy w myśl art. 357¹ k.c.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c., powód zarzucił, w ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania,

naruszenie art. 227 w zw. z art. 378 § 1 k.p.c. poprzez nierozpoznanie istoty sprawy, a tym samym niewyjaśnienie wszystkich istotnych dla jej rozstrzygnięcia okoliczności, a nadto naruszenie art. 378 § 1 k.p.c. i art. 321 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez ich błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że Sąd drugiej instancji w granicach zaskarżenia stosuje prawo materialne wyłącznie zależnie od zarzutów apelacji i jest związany podstawą prawną powództwa, wskazaną przez pełnomocnika powoda.

W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego skarżący zarzucił niewłaściwe zastosowanie art. 357¹ k.p.c., a także art. 4a ustawy o negocjacyjnym systemie kształtowania przyrostu przeciętnych wynagrodzeń (dalej: „u.n.s.k.w.”), która polegała na uznaniu, że jego regulacja obciąża jedynie powoda.

Wskazując na powyższe podstawy, skarżący żądał uchylecia zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazania sprawy temu Sądowi lub innemu sądowi równorzędnemu do ponownego rozpoznania, wraz z zasądzeniem na rzecz powoda kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną, pozwany wnosił o jej oddalenie oraz o zasądzenie na rzecz pozwanego kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się do podniesionych w skardze zarzutów naruszenia prawa procesowego należy stwierdzić, że twierdzenie skarżącego o naruszeniu przez Sąd Apelacyjny art. 227 w związku z art. 378 § 1 k.p.c. jest bezzasadne. Opiera się ono na mylnym rozumieniu pojęcia „nierozpoznania istoty sprawy”, którą skarżący myli z „niewyjaśnieniem istotnych okoliczności sprawy”. Tymczasem zarówno w świetle dotychczasowego orzecznictwa, jak i dorobku doktryny nie ulega wątpliwości, że są to różne pojęcia. Nie wdając się w zbędne rozważania teoretyczne wystarczy stwierdzić, iż „nierozpoznanie istoty sprawy” zachodzi wówczas, gdy sąd *meriti* nie wyjaśnił i pozostawił poza oceną okoliczności faktyczne, stanowiące przesłanki zastosowania prawa materialnego, będącej podstawą roszczenia (zob. m.in. wyroki SN: z 11.3.1998 r., III CKN 411/97, niepubl.; z 23.9.1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999/1, poz. 22).

Należy zauważyć, że w aktualnym stanie prawnym kodeks postępowania cywilnego nie obliuguje sądu drugiej instancji do uchylenia zaskarżonego wyroku, o ile sąd pierwszej instancji „nie rozpoznał istoty sprawy”. Tak zakreślony obowiązek, nałożony w postępowaniu apelacyjnym przepisem art. 382 § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2000 r.), był jeszcze reliktem dawnego systemu rewizyjnego i pozostawał w ścisłym związku ze statuowaną w uchylonym już art. 3 § 2 k.p.c. zasadą prawdy obiektywnej oraz instrukcyjnością procesu cywilnego (zob. m.in. wyrok SN z 13.6.2003 r., III CKN 119/01, niepubl.).

Obecnie natomiast nierozpoznanie istoty sprawy jedynie uprawnia sąd odwoławczy do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, co oznacza, że ustawodawca traktuje to jako wyjątek od zasady, że na tym sądzie, jako drugiej instancji merytorycznej, generalnie spoczywa obowiązek udzielenia bądź odmowy udzielenia ochrony prawnej żądaniu powoda i rozstrzygnięcia o zgłaszanych przez niego roszczeniach (zob. m.in. wyrok SN z 29.11.2005 r., III CK 255/05, niepubl.). Tak określona podstawa prawna uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji mieści się w art. 386 § 4 k.p.c., nie zaś, jak podnosi skarżący, w zakresie art. 227 w zw. z art. 378 k.p.c. Sam fakt błędnego powołania przepisów, niekorespondujących w ogóle z podniesionym zarzutem, byłby więc wystarczający do tego, aby zarzutu nie uwzględnić.

Na marginesie trzeba jeszcze zauważyć, że okoliczność, iż sąd pierwszej instancji nie orzekł zgodnie z oczekiwaniem powoda, nie oznacza, że istota sprawy nie została rozstrzygnięta (wyrok SN z 19.4.2001 r., IV CKN 1647/00, niepubl.). Orzeczenie Sądu Okręgowego i dalszy wyrok Sądu Apelacyjnego w sprawie niniejszej dotyczyły meritum sporu; w ocenie Sądów powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie. Skoro zaś zarzut nierozpoznania istoty sprawy strona oparła na tym, że Sąd oddalił jej wniosek dowodowy o powołanie biegłego z zakresu rachunkowości, to tym samym jest on niedopuszczalną w świetle art. 398³ § 3 k.p.c. próbą kwestionowania ustaleń faktycznych.

Gdy natomiast chodzi o drugi z podniesionych zarzutów, tj. związania sądu podniesionymi przez skarżącego w apelacji zarzutami, zauważyć trzeba, że art. 321 k.p.c. nie jest właściwą podstawą jego sformułowania, przepis ten obejmuje bowiem

zakaz wykraczania przez sąd poza granice przedmiotowe powództwa (*ne eat iudex ultra petita partium*). Tymczasem skarżącemu chodzi w istocie o to, że Sąd Apelacyjny rozpoznając sprawę skoncentrował się na podniesionym zarzucie apelacyjnym naruszenia art. 357¹ k.p.c., nie biorąc pod uwagę innej, ewentualnej podstawy materialnoprawnej orzeczenia o roszczeniu powoda.

Rację przyznać trzeba skarżącemu co do tego, iż w polskim systemie procesu cywilnego sąd odwoławczy istotnie pełni obecnie rolę drugiej instancji merytorycznej. Postępowanie apelacyjne — chociaż jest postępowaniem odwoławczym i kontrolnym — zachowuje charakter postępowania rozpoznawczego. Oznacza to, że sąd drugiej instancji ma pełną swobodę jurysdykcyjną, ograniczoną jedynie granicami zaskarżenia, a zarazem ciąży na nim obowiązek wnikliwego rozpatrzenia przedstawionej w apelacji sprawy (por. wyrok SN z 13.4.2000 r., III CKN 812/98, OSNC 2000/10, poz. 193; postanowienie SN z 4.10.2002 r., III CZP 62/02, BSN 2003/3, s. 14). Granice apelacji określa zatem zakres zaskarżenia, precyzujący, czy wyrok sądu pierwszej instancji zaskarżony został w całości, czy w części. Nie ma natomiast związania sądu zarzutami apelacyjnymi, bowiem rzeczą sądu jest kontynuowanie postępowania co do meritum sprawy i właściwe zastosowanie prawa materialnego do ustalonego stanu faktycznego (wyrok SN z 15.5.2001 r., I CKN 350/00, niepubl.; postanowienie SN z 21.8.2003 r., III CKN 392/01, OSNC 2004/10, poz. 161; wyrok SN z 16.2.2005 r., IV CK 526/04, niepubl.).

W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny co prawda rozstrzygnął o wszystkich podniesionych zarzutach apelacji, trafnie jednak skarżący podnosi, iż Sąd drugiej instancji, nie będąc związanym konkretną treścią zarzutów apelacyjnych, nie powinien był ograniczyć się tylko do tego. Fakt, iż skarżący podnosił w apelacji wyłącznie zarzut błędnej wykładni art. 357¹ k.c., nie zwalniał go bowiem z obowiązku całościowego rozważenia wszystkich wchodzących w grę przepisów prawa materialnego, w tym art. 4a u.n.s.k.w., czego Sąd Apelacyjny w zasadzie zaniechał, poprzestając na rozważaniach dotyczących renegecji umowy. Tymczasem, co należy raz jeszcze podkreślić, zarzut apelacji stanowi jedynie postulowane przez apelującego ukierunkowanie badania meritum sprawy przez sąd odwoławczy, nie ogranicza zaś tego ostatniego, gdyż zgodnie

z naczelnymi zasadami procesu cywilnego, sąd zna prawo materialne i stosuje je z urzędu (*iura novit curia*). Prowadzi to do wniosku, iż Sąd Apelacyjny w Katowicach zaskarżonym wyrokiem naruszył przepisy postępowania, co mogło mieć wpływ na wynik sprawy.

Skoro powyższe stwierdzenie właściwie przesądza o wyniku sprawy, pozostaje jedynie uzupełniająco dodać kilka uwag w kwestii zarzutów naruszenia prawa materialnego. Zarzut naruszenia art. 357¹ k.c. okazał się bezzasadny. Formułując go, skarżący opierał się na wykładni zaprezentowanej w wyroku SN z 17.3.2005 r., III CK 405/04 (OSNC 2006/2, poz. 36). Należy jednak zauważyć, że Sąd Najwyższy w uzasadnieniu tego wyroku przyjął, że wymieniony przepis nie mógł stanowić, w konkretnym stanie faktycznym sprawy, podstawy uwzględnienia powództwa zakładu opieki zdrowotnej przeciwko Narodowemu Funduszowi Zdrowia; argumentacja oparta na niewłaściwym zastosowaniu byłaby więc zasadna, gdyby chodziło o uwzględnienie powództwa, co przecież nie miało w sprawie niniejszej miejsca.

Należy natomiast zgodzić się ze skarżącym – co poniekąd wynika już z wcześniejszych rozważań, dotyczących niezastosowania prawa materialnego w granicach apelacji – iż w sprawie niniejszej doszło do obrazy art. 4a u.n.s.k.w. Chodzi jednak nie o jego błędną wykładnię, ile raczej o jego niezastosowanie do oceny stanu faktycznego, jako podstawę orzeczenia Sąd drugiej instancji przyjął bowiem art. 357¹ k.c. i w zasadzie zaniechał jakichkolwiek rozważań co do innych, możliwych do zastosowania przepisów. Na marginesie trzeba jeszcze zastrzec, iż samo zastosowanie art. 4a u.n.s.k.w. byłoby niewystarczające; w uchwale SN z 30 marca 2006 r., III CZP 130/05 (BSN 2006/3, s. 8) wyraźnie wskazano bowiem, że podstawę prawną roszczenia samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej w stosunku do Narodowego Funduszu Zdrowia o zwrot zwiększonego wynagrodzenia pracowników stanowi art. 4a u.n.s.k.w. w zw. z art. 56 k.c.

Rozpoznając powtórnie sprawę, Sąd Apelacyjny powinien mieć na względzie, że w świetle powołanej uchwały SN z 30.3.2006 r., III CZP 130/05, roszczenie o zwrot kosztów zwiększonych wynagrodzeń można uznać za zasadne jedynie wówczas, gdy zakład opieki zdrowotnej nie mógł tych kosztów pokryć

w całości lub w części pomimo prawidłowego gospodarowania środkami uzyskanymi na podstawie umowy o udzielenie świadczeń zdrowotnych.

Mając na względzie powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.